

Južnoamerički ritmovi i plesovi u Sonati op. 47

Alberta Ginastere

Lovreković, Luka

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:320708>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-09-18**



Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU – MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK ZA GUDAČKE INSTRUMENTE I GITARU

LUKA LOVREKOVIĆ

JUŽNOAMERIČKI RITMOVI I PLESOVI U SONATI
OP. 47 ALBERTA GINASTERE

DIPLOMSKI RAD



ZAGREB, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU – MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK ZA GUDAČKE INSTRUMENTE I GITARU

JUŽNOAMERIČKI RITMOVI I PLESOVI U SONATI
OP. 47 ALBERTA GINASTERE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: Xhevdet Sahatxhija, pred.

Student: Luka Lovreković

Ak. god. 2018./2019.

Zagreb, 2019.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR:

Xhevdet Sahatxhija, pred.

U Zagrebu, _____

Diplomski rad obranjen _____

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

SAŽETAK

Ovim radom želim istaknuti značajke skladateljskog stila Alberta Ginastere kroz karakterističnu uporabu južnoameričkih narodnih elemenata u njegovoj jedinoj skladbi za gitaru - četverostavačnoj Sonati op. 47 posvećenoj brazilskom gitaristu Carlosu Barbosa-Limi koji ju je praisveo 27. studenog 1976. godine.

Ključne riječi: Alberto Ginastera, sonata, gitara, Južna Amerika

ABSTRACT

In this thesis I would point out the importance of Alberto Ginastera as a composer and his characteristic use of South American folk elements in his only solo guitar work, the four-part Sonata op. 47 dedicated to Brazilian guitarist Carlos Barbosa-Lima, who premiered the piece on 27th of November 1976.

Keywords: Alberto Ginastera, sonata, guitar, South America

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Biografija	2
3. Južnoamerički narodni elementi u skladateljskom opusu Alberta Ginastere	4
3. 1 Objektivni nacionalizam	4
3. 2 Subjektivni nacionalizam	5
3. 3 Neoekspresionizam	6
4. Sonata za gitaru, op. 47	8
4. 1 <i>Esordio</i>	8
4. 2 <i>Scherzo</i>	11
4. 3 <i>Canto</i>	12
4. 4 <i>Finale</i>	13
5. Zaključak	15
Literatura	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

1. Uvod

Na odabir teme diplomskog rada uvelike je utjecalo što sam na trećoj godini studija gitare na Muzičkoj akademiji u Zagrebu svirao Sonatu, op. 47 Alberta Ginastere. Sonata mi je postala i ostala jedna od omiljenijih skladbi koju svaki put s velikom radošću sviram na koncertima i gitarističkim natjecanjima.

Gitara je kao instrument prisutan u južnoameričkom narodnom izrazu, a korištenje pojedinih neklasičnih tehnika sviranja i raznih perkusivnih i zvučnih efekata koji se javljaju u Ginasterinoj Sonati za gitaru po prvi je put zabilježen u literaturi za klasičnu gitaru.

U nastavku diplomskog rada detaljnije ću razraditi vrste južnoameričkih narodnih elemenata koji su prisutni u Sonati te uvelike potječu iz argentinske narodne kreolske glazbe.

2. Biografija

Alberto Evaristo Ginastera jedan je od najznačajnijih argentinskih skladatelja dvadesetog stoljeća. Također je i jedan od najvećih promicatelja argentinske i južnoameričke narodne glazbe općenito. Rođen je 11. travnja 1916. godine u Buenos Airesu. Već u ranom djetinjstvu pokazuje interes za glazbu pa s privatnom podukom počinje u dobi od sedam godina. Pet godina kasnije upisuje *Conservatorio Williams* na kojemu diplomira kompoziciju 1935. godine, a godinu dana kasnije *Conservatorio Nacional de Música* u rodnom Buenos Airesu, gdje je kompoziciju diplomirao u klasi Joséa Andréa 1938. godine sa skladbom Psalm 150. Argentinskoj publici Ginastera se predstavio s Panambi suitom, op. 1a izvedenom iz istoimenog baleta, koju je skladao još kao student 1937. godine, a orkestrom je na praizvedbi u čuvenom Teatru Colón u Buenos Airesu dirigirao Juan José Castro. Njegova nastavnička karijera započela je 1941. godine kada počinje raditi na *Conservatorio Nacional te Liceu Militar General San Martín*. Iste godine oženio je Mercedes de Toro s kojom je imao dvoje djece, sina Aleksandra i kći Georginu. Njegove životne okolnosti u Argentini bile su stabilne sve do 1945. godine kada je zbog političkih razloga morao napustiti posao i otići u Sjedinjene Američke Države gdje ostaje do kraja 1947. i ostvaruje blisku suradnju sa Aaronom Coplandom kod kojega u tom razdoblju i studira na *Boston University Tanglewood Institute*.

Po povratku u Buenos Aires osniva argentinski ogranak Međunarodnog društva za suvremenu glazbu (*ISCM*) ¹1947. i *Conservatorio de Música y Arte Escénico* 1948. godine u La Plati. Godine 1951. *ISCM* odabire njegov Gudački kvartet br. 1 iz 1948. u kojemu spaja apstraktne folklorne materijale s tradicionalnim i suvremenim tehnikama za izvedbu na 25. festivalu u Frankfurtu u Njemačkoj. Te godine Ginastera prvi put putuje u Europu kako bi prisustvovao premijeri svojih djela i sudjelovao na sastancima Međunarodnog glazbenog vijeća UNESCO-a. Nakon tog iskustva često je putovao u inozemstvo pohađajući izvedbe svojih kompozicija na *ISCM* programima u Stockholmu 1956. (Pampeana br. 3), Rimu 1959. (Gudački kvartet br. 2) i Madridu 1965. (Cantata Bomarzo).

U razdoblju od 1952. do 1956. godine gubi poziciju na *Conservatorio de Música y Arte Escénico* u La Plati zbog političkih konflikata s ondašnjom vladom. U tom teškom razdoblju primoran je pisati filmsku glazbu, ali njegova kreativnost za skladanje nije trpila neprilike koje su ga zadesile te sklada Klavirsku sonatu br. 1 (1952.), Variaciones Contertantes (1953.) i Pampeanu br. 3 (1954.). Nakon smjene predsjednika Peróna vraća se na mjesto ravnatelja

¹ *International society for contemporary music (ISCM)* ili Međunarodno društvo za suvremenu glazbu, glazbena je organizacija koja promiče suvremenu klasičnu glazbu. Organizacija je osnovana u Salzburgu u Austriji 1922. godine.

konzertvatorija u La Plati te dvije godine kasnije postaje dekanom *Facultada de Artes y Ciencias Musicales at the Universidad Católica Argentina*, djelujući na toj funkciji do 1963. godine.

Rastuća međunarodna reputacija donijela mu je potporu zaklade *Rockefeller*, koja ga je 1962. postavila za ravnatelja *Centro Latinoamericano de Altos Estudios Musicales (CLAEM)* koji je dio *ISCM*-a u *Instituto Torcuato di Tella* u Buenos Airesu. Sljedeće godine Ginastera podnosi ostavku na ostalim fakultetskim mjestima kako bi se u potpunosti posvetio tom položaju. Pod njegovim vodstvom (1963. – 1971.) *CLAEM* se predstavlja kao glavna ustanova za promicanje suvremene latinoameričke glazbe, nudeći mladim skladateljima dvogodišnje stipendije za studiranje s istaknutim međunarodnim skladateljima poput A. Coplanda, O. Messiaena, I. Xenakisa, L. Nona i L. Dallapiccole. Ginasterin glazbeni pristup preuzima eksperimentalne smjerove. Njegova prva opera *Don Rodrigo* (1963. – 1964.) upotrebljava tehniku serijalizma, strukturnu simetriju, mikrotonove te proširene vokalne tehnike, a godine 1966. odabrana je za početak koncertne sezone *New York City Opere* u državnom kazalištu u *Lincoln Centru* u New Yorku. Djelo je postiglo veliki uspjeh, a Ginastera je postao glavnim opernim skladateljem dvadesetog stoljeća. Uspjeh *Don Rodriga* potaknuo je narudžbu za njegovu drugu operu, *Bomarzo* (1966. - 1967.). Premijera je od strane kritike dobila velike pohvale, ali njezin eksplicitni erotizam izazvao je oštre kontroverze.

Usljedilo je burno razoblje u njegovom životu. Rastaje se od supruge i gubi inspiraciju za pisanje novih djela. Ipak, ubrzo upoznaje i ženi argentinsku violončesticu Auroru Nátolu te se 1971. zajedno sele u Ženevu u Švicarsku gdje skladatelj piše svoja brojna djela među kojima se posebno izdvajaju djela za violončelo. Umire u Ženevi 1983. godine.

Bio je član brojnih udruga od kojih valja izdvojiti Nacionalnu akademije likovnih umjetnosti u Argentini (od 1957.), Brazilske akademije za glazbu (od 1958.), Američke akademije znanosti i umjetnosti (od 1965.) i Američke akademije za umjetnost i pisma (od 1968.). Dobitnik je počasnih doktorata na Sveučilištu Yale (1968.) i Sveučilištu Temple (1975). Godine 1971. dobio je glavnu nagradu od Argentinskog nacionalnog fonda za umjetnost, a 1981. primio je glazbenu nagradu Međunarodnog glazbenog vijeća u čast njegova životnog stvaralačkog postignuća. Jedan od njegovih najpoznatijih učenika bio je poznati bandoneonist, skladatelj i osnivač *Novog tanga (Tango nuevo)* Ástor Piazzolla.

3. Južnoamerički narodni elementi u skladateljskom opusu

Alberta Ginastere

Ginasterino stvaralaštvo dijeli se u tri razdoblja: objektivni nacionalizam, subjektivni nacionalizam i neoekspresionizam. Glazbeno bogata povijest Argentine pružila je Ginasteri bogat dijapazon ritmičkih i tonskih materijala koje skladatelj kroz sve faze svog skladateljskog vijeka upotrebljava i razrađuje na različite načine.

3. 1 Objektivni nacionalizam

Balet *Panambi* op. 1 i *Danzas argentinas* op. 2 za klavir iz 1937. godine označavaju početak razdoblja objektivnog nacionalizma. U tom razdoblju, koje traje od 1937. do 1948., Ginastera piše 19 djela (sedam velikih djela za simfonijski orkestar ili zbor, te 12 solo i komornih djela). Tijekom svog rada Ginastera koristi argentinski narodni materijal, pogotovo u prvim godinama kad su njegove forme uglavnom dvodijelne ili trodijelne, stoga je savršen naziv za ovaj period upravo „objektivni nacionalizam”. Karakteristično za to razdoblje jest da se upotreba narodnih materijala dijeli na dvije vrste - spori i brzi fragmenti.

Spori djelovi Ginasterinog glazbenog stila mogu se podijeliti u dvije vrste. Prvi se bazira na ponavljanju jednog tona koji je ukrašen na različite načine, tipično za mnoga južnoamerička plemena. Odličan primjer ove vrste je sam početak trećeg stavka Sonate za gitaru koji se spominje kasnije u radu.

Druga vrsta oblik preuzima iz argentinskih pjesama *vidala* i *triste*. Primjeri ove vrste javljaju se već u ranim djelima od samih početaka (*Danzas argentinas* iz 1937.) i pojavljuju se dosljedno kroz njegove kompozicije. Riječ *vidala* dolazi od španjolske riječi *vida*, što znači život. *Vidala* kombinira indijske i španjolske muzičke elemente, porijeklo vuče iz plemena Inka a slična je po obliku španjolskoj *romanzi* te *copli* iz 16. stoljeća, narativnoj vrsti pjesme koja opisuje povijesni događaj. Sastoji se od 8 slogova i četiri strofe uglavnom uz raspored strofa „abab”, „abba” ili „abcb”. *Vidalu* izvode dva glasa u paralelnim tercama uz pratnju gitare i bomba, vrste bas bubnja. Mjera je dvodobna ili trodobna, fraze su kratke i bazirane su najčešće na pentatonici ali mogu biti i u frigijskom ili lidijskom modusu.

*Triste*² je pjesma porijeklom iz Perua čija tematika govori o ljubavi ili smrti voljene osobe. Oblik je postao popularan u sjevernoj Argentini krajem 19. stoljeća. Kao i *vidala*, *triste* karakteriziraju indijski i španjolski elementi u tekstu i glazbi. Melodije su također pentatonske

² U prijevodu na hrvatski tužan ili žalostan

i zapisane u tercama, a glavna razlika između dvije vrste je u tempu, *triste* je sporiji od *vidale*. Obilježja *vidale* i *triste* često se nalaze u Ginasterinim lirskim dijelovima i sporim stavcima.

Ginasterin način pisanja brzih stavaka također se dijeli u dvije vrste. Prva vrsta sadrži elemente iz plesova čije su zajedničke karakteristike brz tempo i 6/8 mjera koja može biti i kombinacija 6/8 i 3/4 mjere - *gato*, *zamba* i *malambo*. Druga je vrsta *scherzo* koji Ginastera razvija kasnije u svojoj karijeri.

Gato je ples koji se izvodi uz glas i pratnju gitare u 3/4 ili 6/8 mjeri te potječe iz srednje Argentine. Temelji se na tome da gitara služi kao harmonijska pratnja kroz pjesmu dok svoj prostor za improviziranje dobiva između kitica. Slična je i *zamba*, peruanski ples u 6/8 mjeri koji je donekle sporiji nego *gato*, a nerijetko se izvodi tako da gitara svira instrumentalni uvod nakon čega slijedi vokalni dio od četiri reda teksta koji se ponavlja dva puta.

Najvažniji od navedenih plesnih oblika je *malambo*. Ginastera taj oblik koristi najčešće tijekom svoje karijere i to isključivo u brzim stavcima. *Malambo*, preteča španjolskog *zapateada*, brzi je ples u 6/8 ili 6/8 i 3/4 mjeri s brojnim hemiolama koje se koriste za naglašavanje krajeva fraza. Povezanost s energičnim plesom *gaucha*³ naglašava herojski efekt Ginasterinih *malambo* stavaka. Koreografija *malambo* izgleda tako da svaki plesač oponaša korake svog prethodnika i dodaje nove korake što je motivički model za Ginasterine brze stavke. Kao i tradicionalni *malambo*, Ginasterin *malambo* pun je ritamskih naglasaka i hemiola zapisanih u 6/8 te 3/4 mjeri.

Ginastera kombinacijom ovih plesova stvara vlastiti skladateljski jezik kojim spaja razne ritmove i mjere. U svojim ranim djelima koristi „gitarSKI akord” koji ćemo spomenuti kasnije.

3.2 Subjektivni nacionalizam

Početak novog razdoblja glazbenog stvaralaštva koje traje oko šest godina pripisuje se Gudačkom kvartetu br. 1 iz 1948. godine. Ginasterine glazbene ideje postaju dublje, a tehnike i oblici više razrađeni. Prisutni su i dalje ritamski i tematski elementi argentinske narodne glazbe, ali njegov glazbeni jezik i serijalne tehnike postaju sve češće te s upotrebom serijalnih tehnika poput dodekafonije proizlaze njegova najpoznatija djela ovog razdoblja (Sonata br. 1 za klavir iz 1952. i Pampeana br. 3 iz 1954. godine).

U ovoj fazi stvaralaštva nerijetko se javlja gitarSKI akord koji se odlično uklapa u

³ Gaucho – nacionalni simbol Argentine i Urugvaja, naziv za hrabrog i neposlušnog muškarca.

njegov pristup dvanaestttonskoj tehnici svojom kvartnom ugodbom. To je akord koji dobijemo odsviramo li sve prazne žice na gitari (E-A-d-g-h-e1). Između ostalog taj je akord također osnova za glavnu temu koju izvode violončelo i harfa u Variaciones Concertantes u jednoj od varijacija. Važnost gitarskog akorda dodatno je naglašena iznošenjem motivičkog materijala koji je povezan s njim ili izveden iz njega. Prve tri note gitarskog akorda - E-A-d su motiv koji se pojavljuje u brojnim Ginasterinim djelima uključujući Gudački kvartet br. 1, Pampeanu br. 1, Pampeanu br. 2, Variaciones concertantes te Duo za Flautu i Obou.

Politonalitetni primjeri u Ginasterinoj glazbi nalaze se u njegovim ranijim djelima, međutim politonalitetnost se pojavljuje unutar akorda i fraza, a ne kao cjelokupni harmonijski pristup djelu. Kao primjer mogu navesti akorde u kojima se pojavljuju i toničke i dominantne funkcije u isto vrijeme. Savršen primjer tome upravo je gitarski akord. Kako Ginasterine skladateljske strukture postaju kompleksnije, politonalitetnost se koristi kao poveznica između skladateljskih metoda i motiva te služi kao element povećanja harmonijskog naboja djela.

U razdoblju subjektivnog nacionalizma Ginastera je skladao šest djela uključujući Gudački kvartet br. 1 i slavnu Klavirsku sonatu br. 1. Njegov tematski i motivički sadržaj kroz cijeli je ovaj period ostao uglavnom isti, no primjetno je da su se skladateljske tehnike počele razvijati, da je glazba kompaktnija (što rezultira većom formalnom složenosti), a gitarski akord, koji je u prvom razdoblju bio korišten simbolički, postaje najvažniji motiv. Skladatelj serijalne tehnike koristi već i kao pojedinačne stavke cikličkih djela. Ovo razdoblje, znatno kraće od prvog služi kao most koji nas uvodi u njegovu treću i najdužu fazu stvaralaštva - neoekspresionizam.

3.3 Neoekspresionizam

Gudači kvartet br. 2 iz 1958. godine prvo je potpuno serijalno Ginasterino djelo i označava početak trećeg razdoblja u kojem se Ginastera sve više okreće dodekafonskoj tehnici. Programski materijal je proširen tako da su tercne i kvartne harmonije u sukobu s južnoameričkim ritmovima i stilovima kao što su pentatonske melodije i melodije u paralelnim tercama. To rezultira puno složenijim sonoritetom. Programski misticizam u ovom razdoblju povezan je s južnoameričkim folklorom te s narodnom predajom. Dok je većina programskih motiva u njegovim prijašnjim razdobljima povezana s narodnim melodijama i plesnim ritmovima Južne Amerike, nova djela uključuju citate i programske materijale iz Europe. Primjer takvih situacija je u Sonati za gitaru (R. Wagner: Die Meistersinger),

Koncertu za violinu (N. Paganini, Capriccia), Koncertu za klavir br. 2 (F. Chopin: Sonata u b-molu).

Ginastera nikad nije napuštao motive i postupke svojih ranijih razdoblja. Iako istražuje nove tehnike uvijek kombinira stare i nove materijale tako da je njegov glazbeni stil u sva tri razdoblja itekako prepoznatljiv. Treće razdoblje njegova stvaralaštva traje od 1958. pa sve do njegove smrti, 1983. godine.

U svojim cikličkim djelima Ginastera sustavno kreira skladateljski potpis kako je i primjer u Sonati za gitaru, Sonati za violončelo, Sonatama za klavir br. 1 i br. 2. Forma četverostavačnih djela po staccima je: spori – brzi – spori – brzi. Prvi stavak u takvim djelima gradi se na motivima južnoameričkih pjesama, drugi stavak uvijek je *Scherzo* baziran na brzim ritamskim izmjenama te instrumentalnim efektima, treći stavak koristi serijalne tehnike (dodekafoniju) i uvijek je u sporom tempu, a četvrti je stavak *malambo* te ima formu ronda iz istoimenog plesa. Osim upečatljivih obilježja malamba, tu su i drugi kreolski narodni plesovi kao *chacarera* i *milonga*. *Chacarera*, u prijevodu farmerski ples, popularan je ples za parove u ruralnim područjima u devetnaestom stoljeću i jedan je od rijetkih plesova koji se još dan danas pleše. Brzog i snažanog karaktera, usko je povezan s *gatom*, a razlika između dva plesa je u koreografiji i akcentima u pratnji gitare i karakterističnoj sinkopaciji između melodije i pratnje.

The image shows a musical score for three staves. The top staff is labeled 'Laute' and has a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. It begins with a forte (f) dynamic and a series of eighth notes. The middle staff is labeled 'Violin I' and has a treble clef, a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. It includes a glissando (gliss.) marking. The bottom staff is labeled 'Laute' and has a treble clef, a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. It continues the rhythmic pattern. The number 8 is written below the first and third staves.

Slika 3.3 a : R. Wagner: *Die Meistersinger von Nürnberg*, ulomak serenade Sictusa Beckmessaera

4. Sonata za gitaru, op. 47

Alberto Ginastera skladao je Sonatu za gitaru, op. 47 tijekom ljeta 1976. u Ženevi po narudžbi Carlosa Barbosa-Lime i Roberta Bialecka⁴. Carlos Barbosa-Lima, kojem je djelo i posvećeno, premijerno je izveo Sonatu 27. studenog 1976. u dvorani Lisner na Sveučilištu George Washington u Washingtonu. Reviziji Sonate Ginastera je pristupio u dva navrata – 1977.- 1978. i 1981. godine.

Jedina je to Ginasterina skladbi za gitaru, međutim mnogo drugih njegovih djela oslanja se na gitarističke idiome. Ugođaj praznih žica gitare te ritmovi *gaucho* gitarista savršeno se uklapaju s karakteristikama narodnih melodija autohtonih domorodaca. Ovi elementi važan su dio Ginasterinog rada koji ga prate kroz cijelo njegovo glazbeno stvaralaštvo, uključujući i Sonatu za gitaru. Po trajanju (oko 12 minuta) i stilu Sonata za gitaru usporediva je s Ginasterinim klavirskim sonatama te sadrži različite kompozicijske tehnike uključujući dijatonsku, dodekafonsku i politonalitetnu tehniku. Programski elementi također su izrazito važni zajedno s južnoameričkom narodnom glazbom i citatima iz europskih izvora.

4.1 *Esordio*

Prvi stavak Sonate za gitaru nosi naziv *Esordio* što na talijanskom jeziku znači „početak”. U ovom slučaju početkom se najavljuje pravilan osjećaj gravitacije i strukturalne važnosti za cijelu sonatu. Ginastera stavak opisuje kao „svečani uvod koji treba pripremiti slušatelja i držati ga budnim”.⁵ Sama gitara kao glavni instrument kreolske narodne glazbe nosi širok narodni utjecaj u ostalim Ginasterinim djelima puno prije nego je skladao Sonatu za gitaru, poput klavirskog komada Malamba, op. 7 (1940.), koji započinje tonovima, E-A-d-g-h-e1, koji su prikaz akorda dobivenog odsviramo li sve prazne žice na gitari.

⁴ Robert Bialeck: jedan od predstavnika Philadelphijskog okestra, bliski prijatelj i sponzor Barbosa-Lime

⁵ Alberto Ginastera, uvod, Sonata za gitaru, Op. 47.



Slika 4.1. a: Alberto Ginastera, *Malambo* za solo klavir, (1940) taktovi 1-3.

Gitarski akord (E-A-d-g-h-e1) koji se javlja tijekom cijelog prvog stavka sonate, skladatelj je osobni potpis u mnogim njegovim djelima. Stoga i ne čudi da je Ginastera odlučio započeti Sonatu za gitaru upravo na taj način i konačno prikazao gitarski akord na izvornom instrumentu.

Niz gitarskih akorada koristi se kroz cijeli stavak u izvornom obliku i u raznim transpozicijama, no uvijek se vraća na temeljni ton E koji možemo shvatiti kao lajtmotiv ovog stavka.

U cjelokupnom A B A' B obliku prvog stavka u dijelu A prevladavaju kreolski narodni gitarski elementi. Na način tipičan za početak folklornog djela prikazana je jednostavna serija akorada koji se mogu smatrati kao preludiranje te kvartni uzmasi od najdublje (E) pa do najviše note na gitari (h2) dok je ostatak prvog djela nastavak skladateljeva istraživanja s instrumentom. Dva puta skladatelj poziva na „zviždanje”, zvučni efekt proizveden struganjem palcem desne ruke po basovim žicama na gitari od konjića do vrata, a kasnije se referira na tehnike *gaucho* svirača koji koriste tehniku lupanja dlanom desne ruke koja nije toliko tipična za klasične gitariste.

Drugi dio, predstavlja pjesmu koja je inspirirana glazbom Kečua indijanaca⁶. Kečua ili *Quechua*, ime je lokalnog plemena sa sjeverozapada Argentine.

⁶ Alberto Ginastera, uvod, Sonata za gitaru, Op. 47.



Slika 4. 1. b: Alberto Ginastera, Sonata za gitaru, op. 47, I. Esordio, 2. stranica, taktovi 1-6

Melodija je inspirirana andskim glazbenim karakteristikama i generalno je sporog tempa što je tipično za *bagualu* i *vidalu* čije su karakteristike trodobna mjera s punktiranim ritmom te imitacija bubnjeva (*caja*) raznim udarcima (*golpe*, *tambora*) desnom rukom. Predstavlja noćni pogled s argentinskih planina (*pampas*), razliku i kontrast između svijetla i tame, noćnog krajolika, dinamičkih kontrasta, nadrealističkih dojmova⁷.

⁷ Alberto Ginastera, uvod, Sonata za gitaru, Op. 47.

4. 2 Scherzo

Drugi stavak sonate *Scherzo*, ritmički i energijski predstavlja muški ples *gauchosa* u 6/8 mjeri koji u Sonati skladatelj u uputama naglašava „*Il più presto possibile*”. Početak stavka tipičan je za kreolske gitariste Južne Amerike.



Slika 4. 2. a: A. Ginastera: Sonata za gitaru, op. 47, II. Scherzo taktovi 1-2

Reference na narodni utjecaj javljaju se kroz cijeli stavak koji je prepun *rasgueada* i *tambora* te *golpe* efekta kojima se imitira zvuk *gaucho* svirača. Glavni motiv stavka je sukob tonova „e” i „f”. Pred kraj *Scherza*, Ginastera predstavlja kratak dio koji je citat Sixtusa Beckmessera iz opere „Die Meistersinger” Richarda Wagnera koji u originalnoj verziji improvizira po praznim žicama lutnje te se na gitari pomoću efekta flažoleta postiže sličan efekt koji nas vodi prema furioznom završetku stavka.

Aurora Nátola-Ginastera objašnjava Beckmesserov citat: „Jedno jutro kada je Aberto skladao [Sonatu], brzo je stigao u moj ured, “Aurora, Aurora, želim da čuješ nešto.” Kada je krenuo svirati nešto, što je danas dio drugog stavka, ja sam se nasmijala. Alberto je koristio dio citata Sixtusa Beckmessera, komičnog lika koji svira lutnju u Wangerovoj operi Die Meistersinger von Nürnberg. Kritičari su ocrnili ideju, ali ovdje u Sonati bilo je predivno, što je kasnije i kritika priznala”.⁸

⁸ Cynthia Wiseman, „Alberto Ginastera“ Guitar Review 61 (1985.)

4.3 Canto

Treći stavak, *Canto*⁹, koji je pisan bez taktnih crta, sadrži 16 redova i karakterno je povezan s prvim stavkom. Poput *Esordia*, cjelokupna forma je A B A' B', opet s kreolskim folklornim gitarskim elementima koji dominiraju dijelom A nakon kojeg se javlja kontrastni dio B. Sam početak stavka predstavlja *arpeggirane* akorde, baš kao i početak *Esordia*. Isti akord se ponavlja tri puta, s isprepletenim trilerima i figurom koja se par puta javlja u variranoj formi. Stavak se bazira na tonu fis.



Slika 4. 3. a: A. Ginastera: Sonata za gitaru, op. 47, III. Canto, početak stavka (prvi red)

Kao i u *Esordiu* dio A služi kao mističan, folkloran uvod u lirski dio B u kojem se javlja tematski materijal iz prvog stavka. Prema uputstvu u notama dio B naznačen je *Più lento e poetico* te sastoji se od tri *arpeggirana* akorda. Nakon finalnog B djela koji je naznačen kao *Ancora più lento*, Ginastera *attaca* uvodi u zadnji stavak sonate.



Slika 4. 3. b: A. Ginastera: Sonata za gitaru, op. 47, III. Canto, 9. red

⁹ u prijevodu na hrvatski „pjesma”

4.4 Finale

Posljednji stavak, *Finale*, skladatelj opisuje na sljedeći način: „Brzi rondo pun duha, koji podsjeća na jake, odvažne ritmove glazbenog stila *pampa*. Kombinacije *rasgueada* i *tambora* i njihova razlika sa elementima metalik boje ili odzvanjanja žica, daju poseban tonalitet ovom brzom, silovitom stavku, što daje cjelokupni aspekt tokate.”¹⁰

Stavak je inspiriran *malambom*, energičnim kreolskim muškim narodnim plesom. Karakteristike *malamba*, plesa koji se bazira samo na ritmu bez instrumentalne pratnje i brzim plesnim pokretima i drugih kreolskih narodnih plesova, te njihova uporaba u *Finalu* daju poseban naboj i uzbudljiv završetak djela.

Osim brojnih plesova, prisutni su i brojni drugi zanimljivi folklorni elementi. Stavak započinje karakterističnim gitarskim akordom kao što počinje i prvi stavak Sonate za gitaru ali ovoga puta izvođač je upućen da pomoću desne ruke i *tamborama* prema uputama skladatelja, postigne efekt poput *gaucho* svirača.

Presto e fogoso

rasgueado

mf cresc.

mf

rasgueado

Slika 4.4 a Alberto Ginastera, Sonata za gitaru op. 47, Finale, taktovi 1-10.

¹⁰ Alberto Ginastera, uvod, Sonata za gitaru, Op. 47.

Brojni su kratki segmenti koji se mogu povezati s drugim argentinskim narodnim plesovima poput *chacharere* ili *milonge*¹¹. Primjer *chacharere* nalazi se u taktovima 90-93 (slika 4.4. b)



Slika 4.4. b: Alberto Ginastera, Sonata za gitaru op. 47, Finale, taktovi 90-93

Taj se karakterističan zvuk izmjena tehnika *rasgueada* i *naturale* javlja kroz cijeli stavak koji traje otprilike dvije minute, a vrijedno je spomenuti da je Ginastera osmislio precizne upute zajedno s tekstualnim uputama za izvođača pri izvođenju cijelog dijela a posebno zadnjeg stavka. Unatoč svim naporima kompozitora, još uvijek je potrebno dobro razumjeti osjećaj kreolskog gitarističkog stila kako bismo mogli uspješno izvesti ovaj zahtjevan stavak.

¹¹ Narodni plesovi slični tangu.

5. Zaključak

Sonatu za gitaru Alberta Ginastere danas možemo često čuti na gitarskim koncertima i natjecanjima.

Glazbene ideje koje su bile povezane s gitarom kao instrumentom odigrale su značajnu ulogu u skladateljevom radu na Sonati za gitaru. Gitara, kao glavni narodni instrument Argentine te glavni prateći instrument narodnih pjesama i plesova uključujući plesove koji su spomenuti (*vidala, triste, gato, malambo* itd.) služi kao njegov najpoznatiji skladateljski motiv u obliku “gitarskog akorda”. Možda bi danas gitarski repertoar bio bogatiji za brojna njegova djela da je sam Ginastera prihvatio napisati prvu kompoziciju za gitaru kada se susreo s velikim gitaristom Andrésom Segoviom oko 1940. godine i kad ga je Segovia zamolio da napiše nešto za gitaru u stilu svoje prve klavirske sonate, no Ginastera je smatrao da nije bio spreman.

Zahvalan sam što sam tijekom studija imao priliku svirati Ginasterinu Sonatu za gitaru, koja je primjer kombinacije južnoameričkih narodnih elemenata i modernih skladateljskih tehnika koje nam daju rezultat koji je prepun uzbudljivih i dinamičnih trenutaka kako za svirača, tako i za publiku.

Literatura

- Aretz, Isabel, *Argentina: Folk Music*. The New Grove Dictionary of Music and Musicians, 1980.
- Barbosa-Lima, Carlos. *Remembering Alberto Ginastera: The Evolution of a Guitar Sonata*, Guitar Review 87,1991.: str. 6–17.
- Chase, Gilbert. *Alberto Ginastera*, The New Grove Dictionary of Music and Musicians, 1980.
- Ginastera, Alberto, *Sonata for Guitar, Op. 47*. 3. izdanje, New York: Boosey & Hawkes, 1984.
- Ginastera, Alberto, *Malambo para piano*, Buenos Aires: Ricordi, 1947.
- Schwartz-Kates, Deborah: *Alberto Ginastera: a Research and Information Guide*, New York, 2010.
- Storni, Eduardo, *Ginastera*. Madrid: Espasa-Calpe, 1983.
- Suárez Urtubey, Pola. *Alberto Ginastera*. Buenos Aires: Ediciones Culturales Argentinas, 1967.
- Wagner, Richard, *Die Meistersinger von Nürnberg*, G. Schirmer Inc, 1861.
- Wiseman, Cynthia, *Alberto Ginastera*, Guitar Review 61, 1985.